

- [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii [Approval of the National Qualifications Framework] [Elektronnyi resurs] // Verkhovna Rada Ukrainy. 2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (data zvernennia: 05.01.2018). [In Ukrainian].
  13. Pro osvitu [About education] [Elektronnyi resurs] : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII / Verkhovna Rada Ukrainy. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (data zvernennia: 20.09.2017). [In Ukrainian].
  14. Sydorenko V. V. Rozvytok informatsiino-tsyfrovoi kompetentnosti pedahoha Novoi ukrainskoi shkoly za dvokhetapnoiu dystantsiino-ochnoiu formoiu navchannia [Development of information and digital competence of the teacher of the New Ukrainian school in a two-stage distance-learning form] / V. V. Sydorenko // Vidkryta osvita ta dystantsiine navchannia: vid teorii do praktyky: mater. II-oi Vseukr. Elektronnoi nauk.-prakt. konf. DVNZ «UMO» NAPN Ukrainy. m. Kyiv. Ukraina. 30.11.2017. S. 99–106.
  15. Struktura IKT-kompetentnosti uchyteliei. Rekomendatsyy [UNESCO ICT Competency Framework for Teachers] [Elektronnyi resurs] // Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka. № 20(279), 2013. YuNESKO. Versyia 2.0 UNESCO, 2011. URL: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214694.pdf> (data zvernennia: 05.01.2018). [in Russian].

Сологуб А. С. О состоянии сформированности информационно-цифровой компетентности методистов методических учреждений районов, городов и объединенных территориальных громад

В статье поднимается проблема формирования информационно-цифровой компетентности методиста. Рассмотрены отечественные и зарубежные документы и исследования, касающиеся вопросов профессионально-личностного развития андрагогов в условиях перехода к обществу знаний, информационно-цифровой компетентности методистов методических учреждений районов, городов и объединенных территориальных громад. Также в статье проанализированы результаты онлайн-опроса методистов, раскрывающие состояние сформированности у них информационно-цифровой компетентности. В работе также обозначены уровни профессионального развития методиста, основные аспекты его работы с цифровыми технологиями, сферы применения цифровых технологий, а также навыки и компетенции, которыми должен обладать современный андрагог. По результатам анкетирования намечены дальнейшие действия по развитию информационно-цифровой компетентности методистов методических учреждений районов, городов, объединенных территориальных общин в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: информационно-цифровая компетентность, методист, компетенция, ключевые компетентности, профессиональное развитие, цифровые технологии.

Solohub O. S. About the state of formation of information and digital competence of methodologists of methodological institutions of districts, cities and united territorial communities

The article deals with the problems of forming the informational-digital competence of a methodologist. The analysis is made of domestic and foreign documents and researches on professional and personal development of andragogs in the conditions of transition to a society of knowledge, professional development on the basis of a competent approach, issues of information and digital competence of methodologists of methodological institutions of districts, cities and united territorial communities. The article also analyzes the results of our online survey of methodologists regarding the state of formation of their information and digital competence. To substantiate the selection of questions for a questionnaire, the author outlines the level of professional development of a methodologist, the main aspects of his/her work with digital technologies, the scope of digital technologies, as well as the skills and competences that a modern andragogue must possess. Based on the results of the questionnaire, the main problems and further actions concerning the development of informational and digital competence of methodologists of methodological institutions of districts, cities, united territorial communities in the system of in-service teacher training education are outlined.

Key words: informational and digital competence, methodologist, key competences, professional development, digital technologies.

УДК 378:159.923

Снівак Я. О., Бахов І. С.

ВЕКТОРИ УСПІХУ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті розглянуто основні теоретичні сегменти загальної компетентності фахівця, професійної компетентності, соціально-правової компетентності соціального працівника. Схарактеризовано соціально-правову компетентність та її структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, ціннісний, емоційний, рефлексивний). Досліджено функції практичної діяльності соціального працівника, виокремлено основні завдання сучасного соціального працівника. Акцентовано увагу на особистісних якостях фахівця соціальної сфери в процесі професійної діяльності. Підкреслено, професіоналізм сучасного фахівця із соціальної роботи містить здатність аналізувати ситуацію, правильно її сприймати, брати до уваги всі існуючі альтернативи та робити необхідний вибір; уміння встановлювати контакт із людьми. Зроблено висновок, що вектори успіху сучасного соціального працівника залежать від його професійної компетентності, коли соціально-правова компетентність стає пріоритетним сегментом професійної діяльності.

Ключові слова: компетенції, соціально-правова діяльність, компетентність соціального працівника, самореалізація особистості, саморегуляція, самовдосконалення, професійна самосвідомість.

Формування професійної компетентності, компетенцій та готовності фахівців соціальної роботи до продуктивної діяльності з різними категоріями населення підкреслює необхідність не лише системної єдності, цілісності розвитку особистості й діяльності, а й оволодіння інноваційними, успішними механізмами та технологіями соціальної роботи.

У освітньому середовищі більшості країн зміст професійної компетентності соціального працівника містить як рівні базової і спеціальної освіти, так і вміння акумулювати широкий досвід у практичній діяльності, формування професійних умінь та навичок.

Компетентність як специфічна характеристика конкретної професійної діяльності суб'єкта розглядається в роботах багатьох учених В. Андрющенко, А. Деркача, О. Дубасенюк, Ю. Жукова, І. Зимньої, Е. Зеєра, Н. Кузьміної, В. Огнев'юка, Л. Петровської, В. Поліщук, П. Растяннікова, О. Савченко, І. Семенова, С. Сисоєвої, А. Ситникова, Ю. Татур, А. Хуторського, Є. Яблокова.

Активний розвиток соціальної роботи в сучасному українському соціумі переконливо показує необхідність якісної професіоналізації цієї гуманної практики, що, в свою чергу, вимагає підвищеної уваги до формування професійної компетентності соціального працівника.

Проаналізувати теоретичні сегменти загальної та професійної компетентності фахівця, соціально-правової компетентності соціального працівника. Дослідити функції практичної діяльності соціального працівника, виокремити основні завдання сучасного соціального працівника.

Варто зазначити, що ефективність професійної діяльності фахівця багато в чому залежить від умінь, досвіду, особистісних якостей, тобто від його професіоналізму та професійної компетентності. Компетентний соціальний працівник повинен володіти методами, прийомами, технологіями соціальної роботи, а також уміннями, необхідними для їх застосування, відповідно до викликів часу.

Поділяємо точку зору науковців [2; 3; 4; 11] про те, що компетентність є *інтегральним поняттям*, у якому об'єднані рівні: компетентність як здатність до інтеграції знань і навичок та їх використання в умовах сучасного соціуму, що швидко змінюються; концептуальна компетентність; компетентність в емоційній сфері, компетентність у галузі сприйняття; компетентність в окремих сферах діяльності тощо.

Нам імпонує судження, що компетентність визначається як:

- поєднання психологічних якостей, психологічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, володіння людиною здатністю і вміннями виконувати певні функції;
- доскональне знання своєї справи та складних зв'язків, явищ і процесів, можливих способів та засобів для виконання намічених цілей;
- здатність окремої особистості правильно оцінити ситуацію, що склалася і прийняти відповідне рішення, що дозволяє досягти практичного чи іншого результату [3].

Австралійський дослідник Т. Хоффман стверджує, що поняття компетентності можна виразити трьома способами: видимі й реєстровані результати діяльності; як деякі стандарти виконання діяльності; особистісні властивості, що визначають ефективність тієї чи іншої діяльності [12].

Дж. Равен визначає компетентність як специфічну здатність ефективного виконання конкретних дій у предметній галузі, включаючи вузько предметне знання, особливі предметні навички, способи мислення, розуміння відповідальності за свої дії [8]. Він виділяє «вищі компетентності», які передбачають наявність у людини високого рівня ініціативи, здатності організовувати людей для виконання поставлених цілей, готовності оцінювати й аналізувати соціальні наслідки своїх дій [13].

Як видно з аналізу, у поняття «компетентність» включається здатність особистості успішно виконувати певну професійну діяльність. Тому компетентність визначається, виходячи з аналізу видів діяльності, виконуваних фахівцями при розв'язанні завдань у певній професійній галузі.

Безсумнівно, компетентність – багаторівневе утворення з компонентами когнітивного, експресивного та інтерактивного характеру. Це складна єдина система внутрішніх психологічних складових і властивостей особистості професіонала-фахівця, що містить знання та вміння. Формується зв'язок і з глибинними властивостями особистості: з потребою у спілкуванні, упевненістю в собі і самооцінкою. Компетентність містить такі характеристики, як відповідність особистості важливості справи, результативність та успіх у проблемних ситуаціях. Сюди додається і знання наслідків застосування конкретних способів та їх впливу на ефективності конкретної діяльності [7].

Варто зазначити, що в процесі вирішення завдань професійної підготовки фахівців соціальної сфери необхідно виконувати окремі види діяльності. Кількість видів діяльності, які можна виділити при виконанні завдання, залежить від її складності, напряму, якостей фахівців, що беруть участь у його вирішенні. Причому, соціальні працівники, здійснюючи соціально-правову діяльність, досить часто змушені стикатися з питаннями надання консультативно-правової допомоги.

Аналіз професійної діяльності соціальних працівників показує, що вони не тільки осмислюють, але й вирішують безпосередньо практичні завдання щодо надання соціально-правової, консультативної допомоги. Відтак соціальний працівник повинен мати: якісну професійну підготовку та знання в різних галузях законодавства; володіти достатньо високою правовою культурою, бути високоерудованою людиною; володіти інформацією про сучасні політичні, соціальні та економічні процеси в суспільстві, мати широку обізнаність про різні соціальні групи населення; мати професійний такт, здатний викликати симпатію і довіру

в оточуючих, дотримуватися професійної таємниці, делікатності у всіх питаннях, які зачіпають сторони життя людини; володіти емоційною стійкістю, вміти сумлінно виконувати свій обов'язок, залишаючись спокійним, доброзичливим та уважним до підопічного; вміти приймати потрібне рішення в несподіваних ситуаціях, чітко формулювати свої думки, грамотно і дохідливо їх викладати [5].

Зазначимо, що соціально-правова компетентність соціального працівника, є сукупністю якостей, що відображають ступінь кваліфікації, рівень знань, умінь і навичок, готовності та здатності, які пов'язані із здійсненням соціальної та правової діяльності.

Соціально-правова компетентність фахівця, зокрема соціального працівника, складається з компонентів. Кожен компонент розглядається в структурі реалізації соціально-правової діяльності соціального працівника відповідно до специфіки норм права. Для їх виявлення застосовуються кваліфікаційні характеристики та нормативно-правові документи, що регламентують професійну діяльність соціального працівника, вимоги державного освітнього стандарту вищої професійної освіти [6]. Соціально-правова компетентність, як і будь-яка інша, містить такі структурні компоненти: 1) мотиваційний – мотиви, цілі, ціннісні установки фахівця, припускає ставлення до професійної діяльності як до цінності, потреба в розвитку своєї соціально-правової компетентності; прагнення до особистісного самовдосконалення; функціональне призначення мотиваційного компонента полягає в тому, що його сформованість опосередковує розвиток інших компонентів соціально-правової компетентності; 2) когнітивний – знання теоретичних і методологічних основ правознавства; нормативно-правових актів; технологій соціально-правової роботи; сучасних інформаційних технологій; вимог, що пред'являються до сучасного соціального працівника; 3) діяльнісний – визначає стиль поведінки, вибір способів поведінки та вирішення практичних завдань, включає умови успішної реалізації соціально-правової компетентності; цей компонент передбачає наявність готовності фахівця до самореалізації в соціально-правовій діяльності, конкретні результати, досягнуті в процесі її здійснення, основні якості, притаманні на поведінковому рівні, розвиток здатності вирішувати соціально-правові завдання; 4) ціннісний – сукупність психологічних характеристик особистості (професійно значущі якості професіонала-фахівця і його цінності), готовність до прояву особистої ініціативи; ціннісне ставлення до професії; готовність працювати з нужденними; ціннісне ставлення до подій; 5) емоційний – припускає емоційно-вольову саморегуляцію поведінки особистості в ситуації професійної діяльності з метою досягнення високих результатів; прояв емоційно-вольової активності включає емоційність як позитивний емоційний фактор – реакцію на успіх і невдачу – емотивність, як ціннісний показник усвідомлення суб'єктом необхідності соціально-правової діяльності, позитивне активне емоційне забарвлене ставлення до особистісного та професійного самовдосконалення; 6) рефлексивний – відстеження людиною цілей, процесу та результатів своєї діяльності, а також самооцінка спеціаліста на основі самосвідомості й рефлексії, тобто усвідомлення та оцінювання тих внутрішніх змін, які в ньому відбуваються; тільки адекватна самооцінка забезпечує успіх у розвитку соціально-правової компетентності; рефлексія людини як суб'єкта соціально-правової компетентності охоплює всі її компоненти: осмислення власного рівня професійної компетентності, стилю поведінки, особливостей ціннісно-мотиваційної сфери та інших питань.

Зауважимо, що професіоналізм сучасного фахівця із соціальної роботи містить: здатність аналізувати ситуацію, правильно її сприймати, брати до уваги всі існуючі альтернативи та робити необхідний вибір; уміння встановлювати контакт із людьми, здійснювати диференційований підхід до клієнтів; використовувати в соціальній роботі інноваційні та ефективні технології проектування, моделювання та інші [3].

Без сумніву, головним внутрішнім стимулом дієвості в соціальній сфері є альтруїстична мотивація – бажання фахівців із соціальної роботи приносити користь своїм клієнтам і суспільству. Також до значимих внутрішніх стимулів належить можливість постійного прояву самостійності, ініціативи і творчості в роботі. До зовнішніх стимулів належить суспільне визнання важливості професії соціального працівника, усвідомлення необхідності її здійснення для підвищення соціального здоров'я і благополуччя громадян, прояв поваги з боку оточуючих [9].

Незаперечним є те, що соціально-правова компетентність сучасного успішного соціального працівника знаходиться в структурі його загальної професійної компетентності, базується на її структурних сегментах. Звернемося до аналізу професійної компетентності сучасного соціального працівника.

Професійна компетентність соціального працівника зумовлена сукупністю його професійних знань, умінь, навичок; комплексом психологічних особливостей та професійно значущих якостей і здібностей. Здатність досягати найвищих успіхів в професійній діяльності багато в чому залежить від самооціночних здібностей (самоорганізація, самоконтроль, самовдосконалення, самоосвіта). Фахівець має бути психологічно готовим до діяльності в соціальній сфері, мати сформоване професійне мислення, вміти самостійно аналізувати конкретну ситуацію, оцінювати можливі наслідки та брати відповідальність за рішення, які часто пов'язані з життям людини.

Варто зазначити, що соціальний працівник, який не одержав спеціальних і наукових знань щодо роботи з тією чи іншою категорією населення, не може приступати до професійної діяльності. Однак за наявності необхідних знань, фахівець повинен постійно удосконалювати свої практичні навички, оскільки об'єкт, на який спрямована діяльність, постійно змінюється [2].

Основні завдання соціального працівника полягають у тому, щоб допомогти клієнтові знайти себе, своє місце в динамічно мінливому світі, зорієнтуватися в нових соціальних відносинах. Фахівець із соціальної роботи повинен мати навички саморегуляції, самоорганізації (уміти опанувати свої думки, почуття, поведінку, проводити самоспостереження), що є основою самовдосконалення й професійного росту. В особливих, важких або екстремальних умовах діяльності, коли зовнішні або внутрішні фактори викликають порушення нормальної діяльності функціональних систем, виникає природна потреба відновити рівновагу, збалансованість психічних процесів. У результаті усвідомлення ситуації з'являється мотив тієї або іншої дії з метою пристосування до нестандартної обстановки, відбувається активізація системи психічної саморегуляції, виникає потреба «зібратися», «мобілізуватися», «перебудуватися». Це характерно для початку рефлексії, коли найчастіше запускається механізм самоаналізу й самооцінки, вироблення й прийняття рішень [4].

Діяльність соціального працівника має слугувати створенню атмосфери комфорту та безпеки особистості, забезпеченню охорони життя та здоров'я громадянина, створенню гуманних здорових відносин у соціальному середовищі. Професійний успіх соціального працівника визначається результативністю його діяльності, а результат залежить від професійних можливостей фахівця соціальної сфери [9].

Щодо особистісного аспекту майбутньої діяльності соціального працівника, то він передбачає розкриття можливостей суб'єкта, формування його мотивів, інтересів, професійно-особистісних якостей у процесі цілеспрямованої взаємодії на рівні «педагог-студент», враховуючи, що соціальний працівник має працювати в системі «людина-людина», то при цьому більші вимоги ставляться до професійно-особистісних якостей.

Відтак, професійна компетентність є важливою умовою успіху діяльності соціального працівника та показником його можливостей. Поняття «компетентність соціального працівника» складається з наявних у майбутнього фахівця соціальної сфери професійних компетенцій, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, вміння застосовувати здобуті компетенції, знання, вміння та навички на практиці. Рівень компетентності соціального працівника визначається ступенем сформованості всіх означених елементів, їх вдалого поєднання.

Відповідно до цього, професійна компетентність визначається не просто як сума компетенцій, знань, необхідних для надання професійної допомоги і послуг окремим особам, групам, організаціям, громадянам, а як певний рівень професіоналізму, невіддільний від сукупності особистісних якостей, психологічних характеристик, які сприяють створенню індивідуального «професійного почерку», професійного стилю.

Варто враховувати те, що фахівець виконує свої ролі, працюючи в соціальних службах установ, підприємств і організацій різних відомств, в освітніх, культурних і медичних установах, будинках, мікрорайонах або зонах соціального обслуговування сімей, а також займаючись приватною практикою. Дії фахівця в його професійних ролях представляють сукупність конкретних механізмів, необхідних для реалізації цілого ряду професійних функцій.

За змістом діяльності фахівця соціальної роботи виділяють такі функції: організаційну (організація соціальних служб, залучення до їх роботи громадськості та спрямування діяльності на надання різних видів допомоги і соціальних послуг); посередницьку (забезпечення партнерської взаємодії й участі в рішенні проблеми органів влади та інших соціальних установ); правозахисну (використання законів та їх правових актів для захисту прав клієнта і надання йому допомоги); інформаційну (забезпечення потреб особистості у соціальній допомозі інформацією про соціальні послуги); психологічну, педагогічну, соціально-медичну, соціально-побутову (виявлення необхідності та сприяння в наданні відповідної допомоги різним категоріям населення) та інші. [4, с. 24-26; 5, с. 30]:

За використовуваними технологіями виділяють такі функції: діагностичну (постановка соціального діагнозу, визначення змісту проблеми групи або індивіда); прогностичну (прогнозування розвитку соціальних процесів і вироблення моделей соціальної поведінки); профілактичну (приведення в дію механізмів попередження негативних соціальних явищ); реабілітаційну (організація роботи щодо соціальної адаптації та реабілітації) та інші [10].

Виконуючи різні професійні ролі та функції, соціальний працівник виробляє особливий стиль поведінки, систему власної унікальної діяльності з надання соціальної допомоги й підтримки клієнта.

Велике значення для успішної професіоналізації має спрямованість фахівця із соціальної роботи, яка складається із системи цінностей та мотивації його діяльності. Вона зумовлює професійну придатність до практичної соціальної роботи. Стиль поведінки, професійна компетентність фахівця із соціальної роботи зумовлені сукупністю його професійних компетенцій, знань, умінь, навичок; комплексом психолого-педагогічних особливостей, професійно важливих якостей та здібностей. Здатність досягати найвищих успіхів в професійній діяльності багато в чому залежить від самооціночних здібностей (самоорганізація, самоконтроль, самовдосконалення, самоосвіта). Соціальний працівник повинен бути психологічно готовим до діяльності в соціальній сфері, мати сформоване професійне мислення, вміти самостійно аналізувати конкретну ситуацію, оцінювати можливі наслідки та брати відповідальність за обрані рішення, які часто пов'язані з життям людини.

Доречно акцентувати увагу на професійно важливих особистісних якостях фахівця соціальної роботи:

– психолого-педагогічні: особливості психічних процесів (пам'ять, мислення, сприймання, відчуття, увага); увага, як стан свідомості та умова виконання діяльності; психічні стани (працездатність, енергійність, ініціативність, стресостійкість, низький рівень тривожності); емоційно-вольові прояви (стриманість, наполегливість, послідовність, імпульсивність та ін.

– інтелектуальні: соціальний інтелект (здатність аналізувати стани інших людей, передбачати розвиток подій); творче мислення (здатність приймати нестандартні рішення, діяти у невизначених ситуаціях); аналітичність, реалістичність, інтуїтивність, прогностичність, критичність, гнучкість мислення; ерудиція та кругозір; достатній освітній рівень та ін.;

– професійна самосвідомість: самоорганізація, самоконтроль, самокритичність, адекватна самооцінка, прагнення до самовдосконалення й самоосвіти, самонавіюваність, уміння керувати власними емоціями та поведінкою, змінювати власні стани.

Важливими є професійно важливі морально-етичні та вольові якості фахівця соціальної роботи: емпатійність (здатність до співчуття, співпереживання, відчуття настрою людини, розуміння її внутрішнього світу); делікатність, тактовність, уважність до клієнта (звернення уваги на настрій клієнта, його самопочуття, дотримання принципу «не зашкодь»); терпимість (повага до інтересів, переконань, ідеалів, потреб, звичок інших людей, сприймання людини такою якою вона є, з її правом на обраний спосіб життя); витримка і терплячість (контроль над власними емоціями на виклики роздратованості, агресивності та ін.); висока духовна культура й моральність, етична поведінка, гуманність, милосердя, чуйність, безкорисливість (спрямованість на інтереси, потреби і захист людської гідності клієнта, бажання допомогти, симпатія до інших); чесність (правдивість у поясненні становища клієнта, можливостей вирішення його проблем, можливих труднощів); об'єктивність та справедливість (рівне ставлення до клієнта, не зважаючи на власні симпатії, адекватне оцінювання його проблем); моральна чистота в професійних справах, конфіденційність (уміння зберігати таємницю, якщо вона не несе загрозу іншим людям); порядність, відповідальність (моральна відповідальність за свою поведінку і наслідки власних дій), емоційно-позитивне ставлення до людей: доброзичливість, доброта, любов до людей, оптимізм (уміння сприймати людину як самоцінність, формувати позитивні почуття до неї, вселяти надію на краще).

Важливим сегментом професійної діяльності соціального працівника є такі професійно-операційні якості та здібності:

– професійні знання: теоретичні (з психології, педагогіки, соціології, медицини, права, геронтології та ін.) та практичні (володіння технологіями соціальної роботи), уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, навички роботи з різними категоріями клієнтів, що знаходяться в різних умовах і ситуаціях;

– організаторсько-комунікативні здібності: уміння швидко встановлювати контакт із людьми, виявляти їх установки, очікування; атрактивність (привабливість особистості, уміння вислухати клієнта та спрямувати бесіду в конструктивне русло); уміння викликати симпатію і довіру співрозмовника й створювати сприятливу атмосферу у взаємовідносинах з ним; красномовство (уміння впливати і переконувати).

Сукупність особистісних якостей, що змінюються в процесі професійного становлення, утворюють комплекс професійних здатностей фахівця із соціальної роботи, які виступають операційними механізмами рішення проблем клієнтів. Нормою регулювання професійної діяльності та результатом самореалізації особистості в цій діяльності виступає професіоналізм, що характеризується стійким рівнем знань, умінь і навичок, який дозволяє досягати ефективності й успіху [1].

Професіоналізм фахівця із соціальної роботи включає: здатність аналізувати ситуацію, правильно її сприймати, брати до уваги всі існуючі альтернативи та робити необхідний вибір; уміння встановлювати контакт із людьми, здійснювати диференційований підхід до клієнтів; здібність управляти діяльністю соціальної служби, використовувати в соціальній роботі технології проектування, моделювання та інші.

Серед компонентів професіоналізму особливе значення має його комунікативна складова. Оскільки різноманіття форм взаємодії в соціальній роботі проявляє себе через численні форм соціальної комунікації, вона пронизує всі сторони професійної діяльності фахівця. Через комунікативні акти встановлюється контакт та вибудовується система відносин із клієнтом, відбувається спілкування, здійснюється розуміння й пізнання його проблем. Соціальна комунікація – це двосторонній процес обміну інформацією та способ дії в суспільстві, що веде до взаєморозуміння його учасників. Соціальний працівник повинен уміти вислухати й зрозуміти, пояснити й довести, запитати й відповісти, переконати, створити атмосферу довіри в бесіді, знайти індивідуальний психологічний підхід до клієнта, розв'язати конфлікт, зняти напругу. В основі такої діяльності лежить комунікативна техніка спілкування, володіння якою є важливою ознакою професійної придатності фахівця із соціальної роботи. Характеристики, що складають професійний портрет фахівця з погляду володіння ним комунікативною технікою, називають комунікативною професіограмою. Фахівець із соціальної роботи повинен знати мовний етикет і вміти його використати; уміти формулювати цілі і завдання ділового спілкування; організувати спілкування й управляти ним; аналізувати предмет спілкування, розбирати скаргу, заяву, ставити питання й конкретно відповідати на них; володіти навичками й прийомами ділового спілкування, його тактикою й стратегією; уміти вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, диспут, полеміку, дискусію, діалог, дебати, круглий стіл, ділову нараду, ділову гру; мати навички доводити й обгрунтовувати, аргументувати й переконувати, критикувати й спростовувати, досягати угод і рішень, компромісів і конвенцій, робити оцінки й пропозиції; володіти технікою мовлення, риторичними прийомами й фігурами, уміти правильно будувати промову й інші публічні виступи; уміти за допомогою слова проводити психотерапію, знімати стрес, страх, адаптувати клієнта до відповідних умов, коректувати його поведінку й оцінки.

Таким чином, завдання фахівця із соціальної роботи полягає у тому, щоб допомогти клієнтові знайти себе, знайти своє місце в динамічно мінливому світі, зорієнтуватися в нових соціальних відносинах. Фахівець із соціальної роботи повинен мати навички саморегуляції, самоорганізації (уміти опанувати свої думками, почуття, поведінку, проводити самоспостереження), що є основою самовдосконалення й професійного росту. В особливих, важких або екстремальних умовах діяльності, коли зовнішні або внутрішні фактори викликають порушення нормальної діяльності функціональних систем, виникає природна потреба відновити рівновагу, збалансованість психічних процесів. У результаті усвідомлення ситуації з'являється мотив тієї або іншої дії з метою пристосування до нестандартної обстановки, відбувається активізація системи психічної саморегуляції, виникає потреба «зібратися», «мобілізуватися», «перебудуватися». Це характерно для початку рефлексії, коли найчастіше запускається механізм самоаналізу й самооцінки, вироблення й прийняття рішень. Професійна самосвідомість є провідним чинником, який зумовлює професіоналізація майбутніх фахівців із соціальної роботи. На початкових стадіях професійного становлення вирішальне значення мають протиріччя між особистістю й зовнішніми умовами життєдіяльності. На стадіях професіоналізації й особливо професійної майстерності провідного значення набувають протиріччя внутрішньо-суб'єктного характеру, що зумовлені внутрішньо-особистісними конфліктами, незадоволенням своїм професійним рівнем, потребою у саморозвитку, самореалізації, професійному зростанні. Розв'язання цих протиріч приводить до знаходження нових способів виконання професійної діяльності й, відповідно, підвищення професійного рівня.

Аналізуючи теоретичні сегменти загальної та професійної компетентності фахівця, соціально-правової компетентності соціального працівника, можна зробити висновок, що вектори успіху сучасного соціального працівника залежать від його професійної компетентності, коли соціально-правова компетентність стає пріоритетним сегментом професійної діяльності, спрямованої на захист, супровід, підтримку людей, зокрема молоді, дітей у сучасному соціумі. Перспективи наукових розвідок включають дослідження формування професійних компетентностей соціальних працівників для роботи у стресогенних середовищах в умовах сучасних суспільних реалій.

Використана література:

1. Гук О., Чернуха Н. Соціалізація студентської молоді: вектори успіху. Socialization of student youth: vectors of success. «Публічне урядування» Public management : collection. – № 5 (10) – December 2017. – Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. – С. 194-204.
2. Глузман О. Базові компетентності : сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. Глузман // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 51–61.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної роботи / за заг. редакцією проф. І. Д. Зверєвої. – Київ, Симферополь : Універсум, 2012. – 536 с.
4. Єрмаков І. Життєва компетентність особистості : від теорії до практики : наук.-метод. зб. / І. Єрмаков, Н. Софій. – Запоріжжя : Центріон, 2005. – 640 с.
5. Капська А., Волинська Л., Карпенко О., Филипчук В. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / За ред. А. Капської. – Київ : ДЦСМ, 2003. – 87 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с.
7. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. Кузьмінський. – Київ : Знання, 2005. – 486 с.
8. Равен Дж. Компетентність в сучасному обществe. / Дж. Равен – Москва : Когніто-Центр, 2002. – 400 с.
9. Співак Я., Бахов І. Education as a priority of successful socialization of personality in Ukraine. Paradigm of knowledge, № 1(27), 2018. – С. 54-64.
10. Фирсов М. Теория социальной работы: Учебное пособие для студентов. высш. учеб. заведений / М. Фирсов, Е. Студенова. – Москва : ВЛАДОС, 2001. – 432 с.
11. Хоружа Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідей / Л. Хоружа // Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць – Київ : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2007. – № 7. – (Серія «Психологія. Педагогіка»). – 202 с.
12. Antony A. Vass. Social work competences: core knowledge, values and skills. Sage, 1996. – 226 p.
13. Laura Vanderkam. Your core competences. (In “168 Hours: You Have More Time Than You Think”). Penguin Group Inc. 2011.

References:

1. Huk O., Chernukha N. M. Sotsializatsiya student*s*koyi molodi: vektory uspiyku. Socialization of student youth: vectors of success. «Publichne uryaduvannya» Public management : collection. – № 5 (10) – December 2017. – Kyiv : DP “Vydavnychyy dim “Personal”, 2017. – S. 194-204.
2. Hluzman O. V. Bazovi kompetentnosti : sutnist' ta znachennya v zhyttyevomu uspiyku osobystosti / O. V. Hluzman // Pedahohika i psykholohiya. – 2009. – № 2. – S. 51–61.
3. Entsyklopediya dlya fakhivtsiv sotsial'noyi roboty / za zah. redaktsiyeyu prof. I. D. Zvveryevoyi. – Kyiv, Symferopol' : Universum, 2012. – 536 s.
4. Yermakov I. Zhyttyeva kompetentnist' osobystosti : vid teoriyi do praktyky : nauk.-metod. zb. / I. Yermakov, N. Sofiy. – Zaporizhzhya : Tsentriion, 2005. – 640 s.
5. Kaps'ka A. Y., Volyns'ka L. V., Karpenko O. H., Fylypchuk V. S. Komunikatyvna profesiyna kompetentnist' yak umova vzayemodiyi sotsial'noho pratsivnyka z kliyentom / Za red. A. Y. Kaps'koyi. – Kyiv: DTSSM, 2003. – 87 s.

6. Kompetentnisnyy pidkhdid u suchasnyy osviti : Svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy / za zah. red. O. V. Ovcharuk. – Kyiv : K.I.S., 2004. – 112 s.
7. Kuz'mins'kyy A. I. Pedahohika vyshchoyi shkoly : navch. posib. / A. I. Kuz'mins'kyu. – Kyiv : Znannya, 2005. – 486 s.
8. Raven Dzh. Kompetentnost' v sovremennom obshchestve. / Dzh. Raven – Moscow : Kohnyto-Tsentr, 2002. – 400 s.
9. Spivak Ya. O., Bakhov I. S. Education as a priority of successful socialization of personality in Ukraine. Paradigm of knowledge, № 1(27), 2018. – S. 54-64.
10. Fyrsov M. V. Teoriya sotsyal'noy raboty: Uchebnoe posobyе dlya studentov. vyssh. ucheb. zavedenyi / M. V. Fyrsov, E. H. Studenova. – Moscow : VLADOS, 2001. – 432 s.
11. Khoruzha L. L. Kompetentnisnyy pidkhdid v osviti: retrospektyvnyy pohlyad na rozvytok ideyi / L. L. Khoruzha // Pedahohichna osvita : teoriya i praktyka : zbirnyk naukovykh prats'. – Kyiv : KMPU imeni B.D. Hrinchenka, 2007. – № 7. – (Seriya "Psykhohohiya. Pedahohika"). – 202 s.
14. Antony A. Vass. Social work competences: core knowledge, values and skills. Sage, 1996. –226 p.
15. Laura Vanderkam. Your core competences. (In "168 Hours: You Have More Time Than You Think"). Penguin Group Inc. 2011.

Спивак Я. О., Бахов И. С. Векторы успеха современного социального работника

В статье рассмотрены основные теоретические сегменты общей компетентности специалиста, профессиональной компетентности, социально-правовой компетентности социального работника. Охарактеризована социально-правовая компетентность и ее структурные компоненты (мотивационный, когнитивный, деятельностный, ценностный, эмоциональный, рефлексивный). Исследованы функции практической деятельности социального работника, выделены основные задачи современного социального работника. Акцентировано внимание на личностных качествах специалиста социальной сферы в процессе профессиональной деятельности. Подчеркнуто, что профессионализм современного специалиста социальной работы включает способность анализировать ситуацию, правильно ее воспринимать, принимать во внимание все существующие альтернативы и делать необходимый выбор; умение устанавливать контакт с людьми. Сделан вывод о том, что векторы успеха современного социального работника зависят от его профессиональной компетентности, когда социально-правовая компетентность становится приоритетным сегментом профессиональной деятельности.

Ключевые слова: компетенции, социально-правовая деятельность, компетентность социального работника, самореализация личности, саморегуляция, самосовершенствование, профессиональное самосознание.

Spivak Ya. O., Bakhov I. S. Vectors of success of the modern social worker

The article deals with the main theoretical segments of the general competence of the specialist, professional competence, social and legal competence of the social worker. Socio-legal competence is characterized, and its structural components are motivational, cognitive, activity, value, emotional, reflexive. The functions of practical work of a social worker are studied; the main tasks of a modern social worker are outlined. The attention is paid to the personal qualities of a specialist in the social sphere in the process of professional activity. It is emphasized that the professionalism of a modern social work specialist includes the ability to analyze the situation, correctly perceive it, take into account all existing alternatives and make the necessary choice; ability to establish contact with people. It is concluded that the vectors of the success of a modern social worker depend on his professional competence, when social and legal competence becomes a priority segment of professional activity.

Key words: competences, social and legal activity, competence of the social worker, self-realization of the person, self-regulation, self-improvement, professional self-awareness.

УДК 371.382:375.17

Стахова Л. Л.

**РУХЛИВА ГРА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ
НА ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ**

У статті висвітлено роль ігрової діяльності в дитячому віці та її вплив на процес корекції наявних порушень мовленнєвого розвитку, значення та особливості використання рухливих ігор та вправ у корекційно-розвивальній роботі в групах компенсуючого типу для дітей із порушеннями мовлення в закладах дошкільної освіти. Визначено завдання рухливих ігор, які використовуються на логопедичних заняттях: пробудження у дитини бажання брати активну участь у корекційно-розвивальному процесі, підвищення пізнавальної активності та працездатності дітей, активізація процесів сприймання, уваги та пам'яті, розширення діапазону ігрових умінь та навичок, збільшення обсягу корекційного впливу. У статтю включено перелік рухливих ігор, що спрямовані на збагачення словника дитини іменниками, прикметниками, дієсловами, розвиток фонематичного сприймання, закріплення правильної вимови звуків, вміння скласти речення, розвиток дрібної моторики пальців рук дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення.

Ключові слова: рухлива гра, порушення мовлення, корекційно-розвивальний процес, заняття, діти дошкільного віку.

Достатній рівень розвитку мовлення є однією з важливих умов успішного навчання в школі. Мовленнєві порушення негативно впливають на психічне здоров'я дитини, тому необхідно допомогти їй подолати